



"Ungdomarna är kanske mer miljomedvetna i dag än förr, det verkar så i alla fall. Men det har lagrats skräp i Östersjön under så många år att det nu finns överallt. Det är inte roligt att behöva få det i näten", säger yrkesfiskaren Dick Tillberg.



FOTO: YVONNE ÅSELL (SAMTLIGA BILDER)



Yrkesfiskaren Dick Tillberg får upp en del skräp. Värst var det för några år sedan när hela plaststolar fastnade i näten.



# Skräpet kan

**GIFTIG PLAST** Östersjön är full av plast som kan förgifta fisken. Kustbevakningen kämpar förgäves för att stoppa nedskräparna och havsmyndigheten menar att det inte ens är realistiskt att sanera bottenarna.

**GRISSEHAMN** Havet kokar när fiskaren Dick Tillberg drar upp torsk efter torsk som dunsar ned på MS Vaddölands däck, minuterna innan morgonsolen skjuter upp ur Östersjön. När djupet är välvilligt får båtpropellrarna några hundratals kilo fler att kämpa med på hemvägen till bryggan i Grissehamn. Andra dagar, när strömmarna sveper längs med Östersjöbotten, får torskarna i nätet sällskap av plastmuggar, sopsäckar, plåtburkar och vajrar som döljer sig

under ytan. Värst var det för några vintrar sedan när han fortfarande hade lån på båten och var tvungen att ligga ute året om.

–Då fick jag upp hela plaststolar. Efter ett tag blev jag knappt förvånad längre. Men eftersom det är så mycket svavel på bottenarna så har jag inte kunnat ha dem i trädgården ändå, säger han.

**Plaststolar finns inte bara här i Ålands hav – hela Östersjön är**

## 2-3

**portioner** Östersjöfisk per år är högsta rekommendation för barn, fertila kvinnor, gravida och ammande. För den övriga befolkningen gäller rekommendationen en gång i veckan. **Källa:** Livsmedelsverket

full av skräp. På en genomsnittlig mjukbotten ligger omkring 40 kilo papper och plast per kvadratkilometer, enligt uppskattningar från Göteborgs universitet. Omräknat till vanliga bärkassar i plast blir siffran en påse per 20 meter. Skräpet är skadligt för djurlivet och forskarna tror att plasten förgiftar Östersjöfisken när den bryts ned i vattnet.

**Sedan i höstas** plockar yrkesfiskare i södra Östersjön med sig skräpet som följer med upp i trålningsnäten och skickar in det för vägning. Projektet sker på uppdrag av den nybildade Havs- och vattenmyndigheten, och utförs i samarbete med Statens lantbruksuniversitet och Göteborgs universitet. Per Nilsson, marineolog vid Göteborgs uni-

# hota Östersjöfisken

versitet, som sammanställer siffrorna, säger att det finns goda skäl att anta att läget är detsamma för hela Östersjön. Till största delen handlar bottenkräpet om plast.

–Det är ganska naturligt, eftersom plast till en början flyter och kan färdas långa sträckor. Otroligt många produkter är tillverkade av plast, som bryts ned långsamt till skillnad från papper, säger han.

**På samma gång** är just nedbrytningen av plasten ett problem. UV-ljuset från solen gör att plasten spricker och blir till sandkornsstora bitar. Forskarna vet inte hur lång tid processen tar, dock finns mycket som tyder på partiklarna äts upp av mindre havsdjur som förväxlar dem med plankton. Forskare i Japan och

Det är inte realistiskt att tro att man kommer att få upp allt skräp som ligger på bottenarna.

**Johanna Eriksson**, utredare på Havs- och vattenmyndigheten.



**Utredaren Johanna Eriksson**, på Havs- och vattenmyndigheten säger att omkring tre fjärdedelar av skräpet kommer från land. Dels handlar det om plast som blåser med vindarna, dels om strandbesökare som inte städar efter sig. Den resterande delen slängs överbord från färjor, fraktfartyg, fiskebåtar och fritidsbåtar. Om två år ska utredarna presentera åtgärder för att minska nedskräpningen. Främst kommer

USA har hittat tecken på att plasten i haven suger åt sig miljögifter. Djuren får då i sig giftkoncentrationer som är upp till en miljon gånger högre än i vattnet.

Anna Kärrman, kemiforskare på Örebro universitet, under-

söker nu om de små plastbitarna vandrar uppåt i näringskedjan och på så sätt hamnar i matfisken.

–Vi jobbar utifrån hypotesen att människor kan påverkas i slutändan, om fisken vi får på tallriken har kontaminerats av att den ätit plast som är giftig, säger hon.

det att handla om preventivt arbete i form av att upplysa allmänheten om problemet.

–Det är inte realistiskt att tro att man kommer att få upp allt skräp som ligger på bottenarna. Det viktigaste i dagsläget är att hindra tillförseln. Det är där vi befinner oss i dag, säger Johanna Eriksson.

**Kustbevakningen** spaningsflyger sammanlagt åtta timmar om dagen längs de svenska farlederna. Enligt Dan Thorell, övervakningsdirektör på Kustbevakningen, är möjligheterna små att upptäcka nedskräpningen.

–Ska vi upptäcka dumpningar måste vi i princip ta dem på bar gärning. Mycket av avfallet man dumpar sjunker, endast mindre mängder stannar kvar på ytan. Samtidigt har vi inte resurser till

att att spana utöver i farledsområdena, och inte ens där är det möjligt att finnas över varje fartyg, säger han.

**Dick Tillberg vandrar** med blicken längs de stora lastskeppen som ljudlöst rör sig utmed farleden, innan han kryper tillbaka in i förarhytten och får fiskebåten att muttrande vända om mot Grissehamn.

–Där ute är det nog fartygen som slänger, och tråkigt nog är det i farleden som torsken trivs bäst. Det är egentligen ganska konstigt, med alla motorer som mullrar ovanför. Vissa ser väl Östersjön som sin egen soptipp, att det man slänger i försvinner eftersom det inte syns mer.

**ERIK PAULSSON RÖNNBÄCK**  
erik.paulsson.ronnback@svd.se

## ☉ Så gjordes undersökningen



**Fiske-trälare** i Kattegatt, Skagerack och södra Östersjön har genom Sveriges lantbruksuniversitet och Göteborgs universitet fått i uppdrag att samla in skräpet som fastnar i trålnäten.

Samtliga Östersjöländer förutom Finland gör egna undersökningar av bottenförhållandena.

**Källa:** Sveriges Lantbruksuniversitet

## 75

**procent** av skräpet kommer från land. Den övriga delen kommer från färjor, fraktfartyg, fiskebåtar och fritidsbåtar. Kustbevakningen har svårt att kontrollera nedskräpningen, eftersom förövarna måste tas på bar gärning för att kunna stoppas.

**Källa:** Göteborgs universitet, Örebro universitet, Havs- och vattenmyndigheten

## ☉ Mer gift i fet fisk

**Östersjöfisk samlar** på sig giftiga dioxiner och PCB-varianten i fettvävnaden.

Dioxiner kommer bland annat från kemiindustrin, PCB är förbjudet sedan 1970-talet men finns kvar i vattnet.

Fet Östersjöfisk, som strömming och lax, har högst gifthalter. **svd**



Fet fisk som lax har högst halt av gift. **FOTO: TOMAS ÖNFRÖG**

## 40

**kilo** skräp per kvadratkilometer ligger på Östersjöns botten. Av skräpet dominerar olika typer av plast, som tar längre tid att brytas ned än papper.

Vissa ser väl Östersjön som sin egen soptipp, att det man slänger i försvinner eftersom det inte syns mer.

**Dick Tillberg**, fiskare i Grissehamn

## svd.se



**Vad göra?** Vad kan man göra för att minska nedskräpningen av havet? Ge ditt tips och diskutera på **svd.se**